

POVEZANOST SAKRAMENATA OZDRAVLJENJA I SLUŽENJA SA SAKRAMENTIMA KRŠĆANSKE INICIJACIJE

Anton TAMARUT

Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Vlaška 38, p.p. 432, 10 001 Zagreb
tamaruta@theo.kbf.hr

Sažetak

Kada sakramente kršćanske inicijacije promatramo prvotno iz egzistencijske, odnosno komunikativne i komunitarne perspektive, gdje je naglasak stavljen na Kristovu blisku i prijateljsku povezanost s čovjekom koja rezultira čovjekovom kristolikošću, tada također možemo bolje i potpunije razumjeti značenje i vrijednost kako sakramenata ozdravljenja, pokore i bolesničkog pomazanja tako isto i sakramenata služenja, svetog reda i ženidbe. Oni su naime usmjereni na čuvanje i čišćenje, na trajno obnavljanje, njegovanje i produbljivanje životnog zajedništva koje je Otac po Isusu Kristu u Duhu Svetomu izgradio s čovjekom u sakramentima inicijacije, a na poseban način u euharistiji. Zajedništvo Kristova tijela – Crkve koje u žrtvenoj gozbi euharistije doseže svoju sakramentalnu puninu u njima se aktualizira i ostvaruje kao prigodna i konkretna pomoć i obrana, odnosno kao stalan i vjeran odnos služenja i međusobne ljubavi, kao služba jedinstva i zajedništva.

Životno zajedništvo s Kristom koje uvijek znači i zajedništvo s Crkvom (*totus Christus*) može naime biti oslabljeno i izgubljeno. Ono se ponovno stječe pokorom koju su crkveni oci označili *laboriosus quidam baptismus*, ističući na taj način kako je rezultat hoda obraćenja također ponovno uspostavljanje punog crkvenog zajedništva, koje se izražava u ponovnom pristupanju euharistiji.

Bolesničkim se pomazanjem u prvom redu podržava i snaži krsna milost, intimna i spasonosna povezanost s trpećim i proslavljenim Kristom koja se dogodila u krsnoj kupelji, i svoju je sakramentalnu puninu dosegla u sakramentu euharistije, a u stanju teške bolesti i nemoći može se naći na teškoj kušnji.

Ministerijalno svećeništvo koje je u službi općeg ili krsnog svećeništva, posebno u euharistijskom slavlju, u kojemu ono doseže svoje ispunjenje, u službi je Kristove

ljubavi za tijelo njegovo, za Crkvu koju on uvijek iznova svojim Duhom okuplja, vodi, poučava, čisti, »hrani i njeguje«.

Bračna je ljubav sakramentalni znak Kristove ljubavi za svoju Crkvu, ljubavi čiji je vrhunac na križu, koji je izričaj njegova »braka« s čovječanstvom i, istodobno, izvor i središte euharistije. U sakramentu ženidbe ženidbeni drugovi primaju milost da predstavljaju Kristovu vjernost i jedinstvo s Crkvom i da je svjedoče.

Sakramenti ozdravljenja, pokora i bolesničko pomazanje, kao i sakramenti u službi zajednice, sveti red i ženidba, ne samo što u sakramentima inicijacije imaju svoje polazište i temelj nego ostaju njihovim stalnim središtem i težištem. Posebno to vrijedi za euharistiju, »izvor i vrhunac svega kršćanskog života«.

Gljučne riječi: sakramenti inicijacije, životno zajedništvo, kristolikost, pokora/pomirenje, bolesničko pomazanje, sveti red, ženidba.

Uvod

Da bismo bolje i potpunije razumjeli vrijednost i značenje kako sakramenata ozdravljenja, pokore i bolesničkog pomazanja tako i sakramenata u službi zajednice, svetog reda i ženidbe, potrebno je pred očima imati temeljno značenje i vrijednost sakramenata kršćanske inicijacije: krštenja, potvrde i euharistije. Ta tri sakramenta, međusobno tijesno i bitno povezana, uvode nas u životno zajedništvo s Isusom Kristom, povezuju nas s njime u jedno. To se sakramentalno i životno zajedništvo s Kristom ostvaruje po Crkvi i u Crkvi. Zajedništvo s Kristom ujedno je i zajedništvo s Crkvom, Kristovim otajstvenim tijelom. U tom su smislu sakramenti u dvostrukom značenju sakramenti Crkve: »po njoj« su i »za nju«. »Jesu 'po Crkvi' time što je ona sakrament djelovanja Krista koji u njoj djeluje zahvaljujući slanju Duha Svetoga; a jesu 'za Crkvu' jer upravo 'sakramenti čine Crkvu' ukoliko, osobito u euharistiji, ljudima objavljuju i pripočuju otajstvo zajedništva trojedinog Boga Ljubavi.«¹ Ukazujući na cjelokupnu dijalektiku što postoji u sakramentu između pojedinca i člana zajednice, Karl Rahner će reći kako svi sakramenti imaju sasvim specifično ekleziološki smisao: »Sakramenti su ne samo ono što udjeljuje Crkva, nego zbilja i samoozbiljenje Crkve i to kako u udjelitelju tako i u primatelju sakramenata.«²

Polazeći od triju sakramenata kršćanske inicijacije, koji se još nazivaju i »vazmenim sakramentima« jer na najpotpuniji način ostvaruju plodove Kristova vazmenog otajstva,³ Crkva na svom putu spasenja slavi i živi ostale sa-

¹ KATEKIZAM KATOLIČKE CRKVE, Zagreb, 1994., br. 1118 (dalje: KKC).

² Karl RAHNER, *Temelji kršćanske vjere: uvod u pojam kršćanstva*, Rijeka, 2007., 517-518.

³ Usp. Giacinto PADOIN, »*Battezzati in un solo Spirito per formare un solo corpo*«. *Teologia del Battesimo e della Confermazione*, Bologna, 2008., 34.

kramente. Ona po njima, u životnoj okolini koja je »fascinirana« grijehom, u svijetu punom modela i struktura koje se protive naumu spasenja, njeguje, obnavlja, krijepi i svjedoči svoje životno i eklezijalno zajedništvo s Kristom raspetim i uskrsnulim u koje je svaki pojedini član konačno ušao po sakramentima krsta, potvrde i euharistije. Sakramenti ozdravljenja, pokora i bolesničko pomazanje, kao i sakramenti u službi zajednice, sveti red i ženidba, ne samo što u sakramentima inicijacije imaju svoje polazište i temelj nego ostaju i njihovim stalnim središtem i težištem. Posebno to vrijedi za euharistiju, »izvor i vrhunac svega kršćanskog života«⁴.

1. Temeljno značenje sakramenata kršćanske inicijacije

Krštenjem nas Krist ucjepljuje u sebe, povezuje sa sobom, te postajemo jedno s njime kao loza s trsom (usp. Iv 15,5), udahnuje u nas svoga Duha na oproštenje grijeha i na posvećenje, daje nam udjela u svome sinovstvu, pruža zajedništvo u ljubavi s Ocem u Duhu Svetom, što sve znači da po njemu primamo novi, odnosno vječni život. Postajemo udovima Tijela, odnosno Crkve kojoj je on glava, i u kojemu svi s različitim službama i s različitim darovima služimo jedni drugima, bivamo opremljeni »za djelo služenja, za izgrađivanje Tijela Kristova« (Ef 4,12). U Kristovu tijelu – Crkvi vrijedi isključivo poredak milosti, a ljubav je njezin jedini zakon. Svi koji su kršteni i čine Crkvu na neki su način u Kristu »sakrament odnosno znak i sredstvo najprisnijeg sjedinjenja s Bogom i jedinstva cijelog ljudskog roda« (LG 1). Grad su koji leži na gori i ne može se sakriti (Mt 5,14); djelo su Božje trojstvene ljubavi, »puk okupljen polazeći od jedinstva Oca i Sina i Duha Svetoga«, te su kao sakrament te iste ljubavi namijenjeni svijetu: da svijet po njima susretne i upozna Boga koji je ljubav (usp. 1 Iv 4,16).⁵ Crkva, naime, ima funkciju biti »povijesna opipljivost Božje milosti u svijetu«.⁶

One koje je po krštenju povezo sa sobom i u Duhu Svetom posvetio Ocu, Isus je također opremio i posebnim darom svoga Duha, »snagom odozgo« (Dj 1,8), da ljubav Božju koju u sebi i međusobno osjećaju u životnim kušnjama mogu sačuvati i utvrditi te da se nikada u njima ne ugasi ljubav i oduševljenje životom na koji ih je »Otac Slave« pozvao (usp. Ef 1, 18). No poseban dar svoga

⁴ DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Lumen gentium. Dogmatska konstitucija o Crkvi* (21. XI. 1964.), br. 11, u: *Dokumenti*, Zagreb, 2008. (dalje: LG).

⁵ Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Ad gentes. Dekret o misijskoj djelatnosti Crkve* (7. XII. 1965.), br. 10, u: *Dokumenti*, Zagreb, 2008., gdje se govori o Crkvi »koju je Krist poslao da svim ljudima i narodima objavi i s njima podijeli Božju ljubav.«

⁶ Karl RAHNER, *Temelji kršćanske vjere: uvod u pojam kršćanstva*, 505.

Duha Isus u sakramentu potvrde ne daje samo radi toga da bi nam osigurao »sebičan«, pojedinačan ili skupni život, odnosno uživanje u čudesnim Božjim djelima, u njegovoj milini, nego u prvom redu zato da bi nas, utvrđene u ljubavi trojedinoga Boga, opremio za svjedočenje novoga života, za apostole njegove ljubavi i milosrđa. Nezasluženi dar bezuvjetne Božje ljubavi koji smo primili u krsnoj kupelji po daru Duha Svetoga, kojim smo opečaćeni u sakramentu potvrde, pozvani smo podijeliti s drugima. U tom se smislu kaže kako potvrđenik u sakramentu potvrde prima snagu javno ispovijedati vjeru u Krista, i to kao po svojoj službi (*quasi ex officio*).⁷ Duh Sveti nam je, dakle, dan u sakramentu potvrde prije svega zato da bismo vlastito oduševljenje Kristom mogli prenijeti na druge, da bismo na temelju svog vlastitog životnog iskustva mogli drugima navijestiti radosnu vijest spasenja u Kristu Isusu te da bi i drugi mogli imati »zajedništvo s nama« (1 Iv 1,3).

Kako bismo ostali u ljubavi s njime i životnom jedinstvu, koje je započelo u krštenju, potvrđeno u potvrdi te kako bi naš život neprestano izviraio iz njegova života, posebno iz njegove žrtve, tj. kako bismo mogli živjeti po njemu, slično kao što on živi po Ocu (usp. Iv 6,57), Isus nas je obdario euharistijom, sakramentom svoga Tijela i Krvi. »Tko jede moje tijelo i pije moju krv, u meni ostaje i ja u njemu« (Iv 6,56). Po euharistijskoj hrani postajemo jedno s njime, on biva u nama i mi u njemu. »Kad god se na oltaru slavi žrtva križa, kojom je 'Krist, naša Pasha, bio žrtvovan' (1 Kor 5,7), vrši se djelo našega otkupljenja« (LG 3). Svaki put kada sudjelujemo u žrtvenoj gozbi tijela i krvi Kristove, napuštamo stari i ulazimo u novi život, iz zemaljskog i prolaznog života prelazimo u vječni i neprolazni život. »Tko jede ovaj kruh, živjet će uvijek« (Iv 6,58). »S euharistijom, da tako kažemo, blagujemo 'tajnu' uskrsnuća.«⁸ Crkva po euharistiji postaje zajednicom spasenja. Naime, dok blagujemo jedan Kruh i pijemo iz iste čaše, u nama se ostvaruje otajstvo Crkve, sakramentalno i životno jedinstvo i zajedništvo Krista Glave s udovima svoga Tijela. Stoga se i kaže: Crkva slavi euharistiju, euharistija čini Crkvu. Sakramentom euharistijskog kruha posadašnjuje se i ozbiljuje jedinstvo vjernika, koji tvore jedno tijelo u Kristu (usp. 1 Kor 10,17) (LG 3).

⁷ Toma AKVINSKI, *Summa theologiae*, II, 72,5, ad 2. O teološko-pastoralnom značenju sakramenta potvrde vidi više u: Anton TAMARUT, *Kršćanski život opečaćen darom Duha u sakramentu potvrde*, u: *Bogoslovska smotra*, 74 (2004.) 3, 889-912.

⁸ IVAN PAVAO II., *Ecclesia de Eucharistia. Enciklika o odnosu euharistije i Crkve* (17. IV. 2003.), Zagreb, 2003., br. 18. Sveti Ignacije Antiohijski u tom smislu naziva euharistijski kruh »lijekom besmrtnosti, protuotrovom za smrt« (*Ad Ephesios*, 20: PG 5, 661).

Pretvorba kruha i vina u tijelo i krv Kristovu na oltaru događa se u vidu pretvorbe onih koji su oko oltara.⁹ Od pojedinaca koji žive svaki za sebe, oni trebaju postati zajednicom, kao oni koji žive jedni s drugima, kao udovi jednoga tijela. Oni dakle trebaju postati novim ljudima koji će životom po Duhu dati zemlji novo lice. Crkva ispunjava Isusov nalog: »Ovo činite meni na spomen« (Lk 22,19) u prvom redu zato da bi mogla živjeti njemu na spomen, tj. da bi i ona poput svoga Učitelja i Gospodina u svijetu mogla biti poslužiteljicom (usp. Lk 22,27), služiti, a ne biti služenom (usp. Mk 10,45). Euharistija je u tom smislu »izvor i vrhunac svega kršćanskog života« (LG 11), u njoj je naime sadržano »svekoliko duhovno dobro Crkve, to jest sam Krist, naš Vazam i živi kruh.«¹⁰ »Ostali sakramenti, kao i sve crkvene službe i djela apostolata, čvrsto su povezani sa svetom euharistijom i prema njoj su usmjereni« (PO 5). Tako, među ostalim, nikada ne smijemo zaboraviti da bivamo kršteni i potvrđeni kako bismo mogli sudjelovati u euharistiji.¹¹ No tu prisnu vezu euharistije i ostalih sakramenata te kršćanskoga života, kako ističe papa Benedikt XVI. u enciklici *Sacramentum caritatis*, u potpunosti shvaćamo tek kad otajstvo same Crkve razmatramo kao sakrament.¹²

Sakramenti kršćanske inicijacije tijesno su međusobno povezani i čine jedinstvenu cjelinu, predstavljaju različite dopunjujuće etape jedinstvenog događaja koji u jednu riječ znači dar novoga, odnosno vječnoga života. A pod novim ili vječnim životom u prvom se redu misli na nove odnose koje je Otac po Isusu Kristu u Duhu Svetome uspostavio s čovjekom stvorenim na njegovu sliku i priliku. U njima je, naime, pohranjena Božja »privržena ljubav« prema ljudima koja je svoj vrhunac dosegla u utjelovljenju Sina Božjega, u njegovu životu, smrti i uskrsnuću (usp. Iz 9,6; Iv 3,16). Riječ je o novoj, prijateljskoj i djelotvornoj prisutnosti Boga u čovjeku koja rezultira čovjekovom bogolikošću. Krist je mjera i uzor te bogolikosti, on je, naime, savršena slika Božja, »u njemu tjelesno prebiva sva punina božanstva« (Kol 2,9), a to drugim riječima znači da je on novi Adam, čovjek u novim odnosima s Bogom, s bližnjima i sa svim stvorenjem. U njemu se pojavila milost Božja, »spasiteljica svih ljudi« (Tit 2,11). Po sakramentima kršćanske inicijacije Krist nas uzima k sebi da bismo po njemu u Duhu Svetomu

⁹ O tome više u: Anton TAMARUT, *Euharistija – otajstvo vjere i dar života*, Zagreb, 2004., 61-65.

¹⁰ DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Presbyterorum ordinis. Dekret o službi i životu prezbitera* (7. XII. 1965.), br. 5, u: *Dokumenti*, Zagreb, 2008. (dalje: PO).

¹¹ Usp. BENEDIKT XVI., *Sacramentum caritatis – Sakrament ljubavi. Postsinodalna apostolska pobudnica o euharistiji, izvoru i vrhuncu života i poslanja Crkve* (22. II. 2007.), Zagreb, 2007., br. 17.

¹² *Isto*, br. 16.

stupili u nove odnose s Ocem, s bližnjima i sa svim stvorenjima, da bismo iz svijeta starih odnosa prešli u svijet novih odnosa i da bismo tako postali građanima novoga neba i nove zemlje. Dakle, novi, odnosno vječni život koji primamo u sakramentima kršćanske inicijacije znači u prvom redu životno zajedništvo i jedinstvo s Kristom. Pod Kristom, dakako, uvijek mislimo na »*totus Christus*«, na Krista glavu s Crkvom, njegovim tijelom. Novi život u sakramentalnom jedinstvu s trojedinim Bogom znači također životno poslanje, odnosno zvanje. On je, drugim riječima, uvijek dar i zadaća. Taj se, naime, život ne može čuvati i živjeti samo za sebe. On se uvijek živi s drugima i za druge te nužno pretpostavlja i zahtijeva životno zajedništvo koje treba trajno obnavljati, širiti i produbljivati. Kada sakramente kršćanske inicijacije promatramo prvotno iz egzistencijske, odnosno komunikativne i komunitarne perspektive, gdje je naglasak stavljen na Kristovu blisku i prijateljsku povezanost s čovjekom koja rezultira čovjekovom kristolikošću, tada također možemo bolje i potpunije razumjeti značenje i vrijednost kako sakramenata ozdravljenja, pokore i bolesničkog pomazanja tako isto i sakramenata u službi zajednice, svetog reda i ženidbe. Oni, naime služe za čuvanje i čišćenje, za trajno obnavljanje, njegovanje i produbljivanje životnog zajedništva koje je Otac po Isusu Kristu u Duhu Svetomu izgradio s čovjekom u sakramentima inicijacije, a na poseban način u euharistiji. Zajedništvo Kristova tijela – Crkve, koje u žrtvenoj gozbi euharistije doseže svoju sakramentalnu puninu, u njima se aktualizira i ostvaruje kao prigodna i konkretna pomoć i obrana, odnosno kao stalan i vjeran odnos služenja i međusobne ljubavi, kao služba jedinstva i zajedništva.

2. Pokora

Novi život koji smo primili po sakramentima kršćanske inicijacije nosimo, kako veli Apostol, »u glinenim posudama« (2 Kor 4,7). Taj život može oslabjeti, a može se, nažalost, teškim grijehom i izgubiti. S darom novog života nije nestala krhkost i slabost naše naravi, niti je iz nas iščezla sklonost grijehu koju predaja naziva požudom (*concupiscentia*). Prema Giacintu Padoinu, veza između krštenja, pokore i bolesničkog pomazanja ogleda se u činjenici što onaj koji je u krštenju primio Duha Svetoga na oproštenje grijeha može i nadalje, po pomirenju, uživati u susretu s Kristom otkupiteljem zbog stalne svoje potrebe za oproštenjem. To se događa do zadnjeg trenutka pročišćavajućeg »pomazanja« u vidu konačnog susreta.¹³

¹³ Usp. Giacinto PADOIN, »*Battezzati in un solo Spirito per formare un solo corpo*«. *Teologia del Battesimo e della Confermazione*, 120.

Novi život koji smo primili, bliske i prijateljske odnose koje je Krist s nama sklopio potrebno je, međutim, njegovati i čuvati od zaraze grijeha. Čovjekova bogolikost obnovljena u Kristu podrazumijeva da čovjek može na Božje prijateljstvo uzvratiti prijateljstvom (usp. Iv 15,15). Isus je tu mogućnost izričito potvrdio za vrijeme posljednje večere kada je ustanovio euharistiju, sakrament ljubavi i jedinstva: »Budete li čuvali moje zapovijedi, ostat ćete u mojoj ljubavi; kao što sam i ja čuvao zapovijedi Oca svoga te ostajem u ljubavi njegovoj«... »Vi ste prijatelji moji, ako činite što vam zapovijedam« (Iv 15,10.14). Dok Bog u Isusu Kristu nikada ne odustaje od bliskih i prijateljskih odnosa s čovjekom; on se, naime, prema njemu ne odnosi s »da« i »ne« nego je isključivo i samo »da« (usp. 2 Kor 1,19-20), dotle je čovjek u napasti proigrati darovanu slobodu za prijateljstvo s Bogom i reći mu »ne«. Grijeh znači zatvaranje u sebe i odvajanje od Gospodina koji nas je sa sobom povezo; grijehiti znači živjeti na svoju ruku, protiviti se Isusovoj zapovijedi ljubavi, što prema teologiji Ivanova evanđelja za posljedicu ima duhovnu neplodnost, odnosno smrt (usp. Iv 15,6). A smisao i svrha milosnog života, tj. životnog zajedništva s Kristom, upravo je u tome da donosimo mnogo roda i da se u tome proslavlja nebeski Otac (usp. Iv 15,8). Kršćanin koji se teškim grijehom otrgnuo od tijela Kristova riskira sudbinu »loze koja se siječe i u oganj baca« (usp. Iv 15,2. 6). Život je u središtu evanđelja i cjelokupne kršćanske poruke. Isus je došao da život imamo, u izobilju da ga imamo (usp. Iv 10, 10). Prema istoj Ivanovoj teologiji, oko onih koji se otvaraju i hrane životom Sina Božjega, Otac nebeski neprestano se trudi i čisti ih da više roda donesu (usp. Iv 15,2).¹⁴

U ovom je kontekstu važno istaknuti društvenu, odnosno eklezijalnu dimenziju kako milosti tako i grijeha. Grijehom, naime, čovjek ne šteti tek svom životu nego jednako tako nanosi štetu Tijelu kojemu po sakramentima kršćanske inicijacije pripada, tj. Crkvi, ranjava njezino zajedništvo; zbog bolesti jednoga uda trpi cijelo tijelo. Već Origen u tom smislu kaže: »Čini se da griješi protiv cijele Crkve onaj koji kalja svoje tijelo, jer po jednom udu mrlja se širi po čitavom tijelu.«¹⁵ Grijeh, bio on javan ili tajan, nikada nije po svojim posljedicama privatan čin koji se tiče i odnosi jedino na njegova počinitelja, pa je stoga razumljivo što je i pomirenje, odnosno pokora, izrazito crkveno djelo, što u pomirenju pojedinca s Bogom sudjeluje cijela Crkva.¹⁶ Crkveni su oci u

¹⁴ Neki, među ostalim, i u tom *čišćenju* nalaze smisao i opravdanje tzv. ispovijedi iz pobožnosti. O ispovijedi iz pobožnosti vidi više u: Franz COURTH, *Sakramenti. Priručnik za teološki studij i praksu*, Đakovo, 1997., 388- 391.

¹⁵ ORIGEN, *In Jos. 5,6: PG 12*, 851.

¹⁶ O eklezijalnoj dimenziji pokore vidi više u: Marijan VALKOVIĆ, *Aspetto ecclesiale del sacramento della penitenzia*, u: *Studia Moralia* 5 (1967.), 201-214; Marijan VALKOVIĆ,

tom smislu označavali pomirenje, *laboriosus quidam baptismus*, ističući na taj način kako je rezultat hoda obraćenja također ponovno uspostavljanje punoga crkvenog zajedništva koje se izražava u ponovnom pristupanju euharistiji.¹⁷ Sakrament pokore, dakle, popravlja ili ponovno uspostavlja bratsko zajedništvo koje je grijeh nagrizao ili prekinuo, pa se u tom smislu kaže kako sakrament ne ozdravlja samo onoga koji je opet primljen u crkveno zajedništvo već ima životvoran učinak također na život Crkve koja je zbog grijeha jednoga od svojih članova trpjela. »Opet vraćen ili utvrđen u zajedništvu svetih, grješnik biva osnažen razmjenom duhovnih dobara između svih živih članova Kristova Tijela bilo da su još u stanju putnika bilo da su već u nebeskoj domovini.«¹⁸ Mnogi nespornosti i poteškoće u svezi sa sakramentalnom ispovijedi i danas se očito kriju u krizi eklezijalnog, odnosno euharistijskog identiteta.¹⁹ Tamo, naime, gdje se Crkva doživljava kao zajedništvo tijela Kristova, kao otajstvo euharistijskog zajedništva, kao dom u kojemu je lijepo kao braća zajedno živjeti, tamo se i grijeh može lakše doživjeti kao ljagu ili ranu na tijelu Crkve, kao gubitak prijatelja, istinske radosti, ljubavi i svjetla. U takvu se eklezijalnom ozračju može dobrohotnije shvatiti zahtjev za iskrenom, pojedinačnom i cjelovitom sakramentalnom ispovijedi kojom se uspostavlja narušeno povjerenje i zajedništvo s Bogom i bližnjima; služenjem Crkve prima oprostjenje i mir te obnavlja duhovna plodnost.

Socijalna i eklezijalna komponenta sakramenta pokore, u: *Bogoslovska smotra*, 39 (1969.) 1, 49-62. Oba su članka objavljena i u knjizi sabranih radova Marijana Valkovića koju je priredio Stjepan Baloban pod naslovom *Doprinosi koncilskoj moralnoj teologiji* (Zagreb, 2009.). Prvi članak u prijevodu na hrvatski jezik, *Eklezijalni aspekt sakramenta pokore*, vidi u: Marijan VALKOVIĆ, *Doprinosi koncilskoj moralnoj teologiji*, Stjepan Baloban (ur.), Zagreb, 2009., 213-224; a drugi članak: 325-241.

¹⁷ Usp. BENEDIKT XVI., *Sacramentum caritatis*, br. 20. Usp. također TRIDENTSKI SABOR, Sessio XIV, 25. Nov. 1551: *Doctrina de sacramento poenitentiae*, cap. 2 (DH 1672).

¹⁸ KKC, br. 1469. U svezi s eklezijalnim i zajedničarskim značenjem kršćanske pokore Marijan Valković poziva se na doktorsku disertaciju G. N. RUSA, *De munere sacramenti poenitentiae in aedificando Corpore Christi mystico ad mentem S. Thomae* (Roma, 1944.) koja dokazuje kako je sv. Toma učio da je čitavo mistično Tijelo zauzeto i uključeno, na ovaj ili onaj način, u obraćenje grješnika, te na istom tragu Valković donosi razmišljanje A. PIOLANTIA, u članku *Socialità del Sacramento della penitenza*, objavljenom u: *Studi Cattolici*, 2 (1958.) 7, 33: »Prije svega, dobri ponizno mole Boga za grešnika i hijerarhijska ga Crkva izravno pomiruje s Gospodinom i ponovno ga vraća u njezino potpuno zajedništvo; obraćenik, s nadnaravnim krepostima, koje mu bivaju vraćene u sakramentu pokore, postaje apostol molitve i žrtve, raduje na taj način svece na nebu, nosi pomoć dušama u čistilištu i pripravlja nove članove za zajednicu svetih na zemlji.« (Marijan VALKOVIĆ, *Doprinosi koncilskoj teologiji*, 220; usp. također 232-233).

¹⁹ Usp. Anton TAMARUT, Teološko-pastoralna aktualnost sakramentalne ispovijedi, u: *Bogoslovska smotra*, 77 (2007.) 3, 714-715.

3. Bolesničko pomazanje

U sakrament bolesničkog pomazanja Isus je pohranio svoju osobitu pažnju i blizinu za bolesne i nemoćne. Bolest je, naime, stanje u kojemu čovjek dotiče granice svoje zemaljske egzistencije, postaje svjestan svoje prolaznosti, naslućuje svoju smrtnost; osjeća kako njegovi odnosi s okolinom slabe, moć njegove komunikacije postaje sve skromnija, svijet odnosa u kojima je do jučer dominirao, uspješno se kretao i kreativno djelovao kao da je najednom iščeznuo. Čovjek je jedinstvo tijela, duha i duše te bolest redovito pogađa čovjeka u njegovoj cjelovitosti. Ako biblijski gledamo na život, onda on upravo znači sposobnost komunikacije, zajedništvo s Bogom u zajedništvu s ljudima, sudjelovanje u životu zajednice, mogućnost da s drugima razmjenjujemo materijalna i duhovna dobra, da ljubimo i budemo ljubljeni, da se osjećamo u svojoj životnoj okolini potrebnima i korisnima, da ne kažemo važnima i jedinstvenima. Bolest sve to dovodi u pitanje, njome ne slabe tek tjelesne moći i sposobnost; ona istodobno pogađa naš psihički i duhovni život. U bolesti se čovjek može osjetiti vrlo osamljenim, napuštenim, bezvrijednim, čitav mu se život može učiniti beskorisnim i besmislenim. Bolest može, dakle, dovesti čovjeka do duboke rezignacije, malodušja, tjeskobe i očaja, gdjekad i do pobune protiv Boga.

Postavši nama u svemu sličan osim u grijehu, Isus ne samo što je velik dio svog javnog djelovanja posvetio liječenju bolesnika nego je i sâm u svom tijelu iskusio nemoć i slabost tjelesne egzistencije te se u najtežim trenucima svoga života, u koje svakako spada »noć u kojoj je bio predan«, kao i sama smrt na križu, da bi izdržao i u ljubavi dovršio svoje poslanje, čvrsto povezao s Ocem. Isključivo tim intimnim jedinstvom s njime on je uspio noć patnje pretvoriti u zoru života. Snagom Duha koja znači vječno i plodno zajedništvo života i ljubavi Oca i Sina, Isus je po križu pobijedio smrt kao osudu na vječnu prazninu i osamu; ljudskoj je patnji dao spasonosno značenje. Ona se, naime, njegovom mukom našla u novom položaju, postala je duhovnim prostorom otkupljenja, odnosno očišćenja od ljudske samodostatnosti, od čovjekova samoopravdanja i samoostvarenja. U Isusu Kristu bolest i patnja zadobile su spasonosnu plodnost, životnu vrijednost i smisao; one su naime njegovom žrtvom iskupljene od životnog besmisla i bezboštva. Postale su privilegiranim mjestima susreta i sjedinjenja s Bogom koji se u Kristovoj žrtvi na križu objavio kao Savez, odnosno neraskidivo i vječno zajedništvo života i ljubavi s ljudima.

Možda nam je iz te perspektive lakše razumjeti zašto je Isus svoje trpljenje i svoju smrt na križu označio »krštenjem« (usp. Lk 12,50) i zašto je svoje učenike, dok su se otimali za počasna mjesta u njegovu kraljevstvu, upitao:

»Možete li piti čašu koju ja pijem, ili krstiti se krstom kojim se ja krstim?« (Mk 10,38). Sakrament krštenja u Pavlovoj je teologiji otajstvo u kojemu se na nama ostvaruje Kristova Pasha, prijelaz iz smrti u život: »Koji smo god kršteni u Krista Isusa, u smrt smo njegovu kršteni... Ako smo doista s njime srasli po sličnosti smrti njegovoj, očito ćemo srasti i po sličnosti njegovu uskrsnuću« (Rim 6,3.5). U trpljenju i smrti Isusovih učenika ispunjava se njegova riječ: »Čašu koju ja pijem pit ćete i krstom kojim se ja krstim bit ćete kršteni« (Mk 10,39). Termin »*baptizein*« tu znači »uroniti u žrtvenu krv«. Primiti njegovo krštenje znači »imati udjela u njegovoj žrtvi«. ²⁰

Sakrament bolesničkog pomazanja treba stoga promatrati u tijesnoj i dubokoj povezanosti s onim temeljnim otajstvom koje se dogodilo u nama u sakramentu krštenja. Bolesničko je pomazanje zapravo u službi podržavanja i osnaženja krsne milosti, one intimne združenosti s trpećim i proslavljenim Kristom koja se dogodila u krsnoj kupelji, i svoju je sakramentalnu puninu dosegla u sakramentu euharistije, a u stanju teške bolesti i nemoći može se naći na ozbiljnoj kušnji. Bolesničko je pomazanje također iznutra povezano i sa sakramentom potvrde utoliko što se u oba sakramenta radi o suobličenju Kristu, svjedočenjem i trpljenjem. ²¹

Na sakramentu krštenja temelji se dar općeg ili krsnog svećeništva zbog kojega bi život svakog pojedinog kršćanina trebao biti duhovno bogoslužje, u smislu Pavlova poziva: »Zaklinjem vas, braćo, milosrđem Božjim; prikažite svoja tijela za žrtvu živu, svetu, Bogu milu – kao svoje duhovno bogoslužje« (Rim 12, 1). Bolest, nesumnjivo, može biti na poseban način sveto, u životnom smislu liturgijsko vrijeme, jedinstveni »prostor« duhovnog bogoslužja. U tom smislu smijemo čitati i tumačiti riječi Drugog vatikanskog koncila o sakramentu bolesničkog pomazanja: »Svetim pomazanjem bolesnika i molitvom prezbitera sva Crkva preporučuje bolesnike patničkom i proslavljenom Gospodinu da ih pridigne i spasi (usp. Jak 5,14-16); štoviše, ona ih potiče da se dragovoljno sjedinjuju s Kristovom mukom i smrću (usp. Rim 8,17; Kol 1,24; 2 Tim 2,11s; 1 Pt 4,13) te tako pridonesu dobru Božjega naroda« (LG 11).

U jezgrovitom koncilskom tekstu o bolesničkom pomazanju treba uočiti još nekoliko važnih teoloških poruka. Kao prvo, tu se ističe kako je bolesničko pomazanje životni čin, odnosno slavlje i molitva, briga i nastojanje cijele Cr-

²⁰ Usp. Giacinto PADOIN, »*Battezzati in un solo Spirito per formare un solo corpo*«. *Teologia del Battesimo e della Confermazione*, 46-47.

²¹ Usp. Ante MATELJAN, *Otajstvo poslanja. Sakrament potvrde*, Split, 2004., 160. O odnosima potvrde i ostalih sakramenata usp. Manfred HAUKE, *Die Firmung. Geschichtliche Entfaltung und theologischer Sinn*, Paderborn, 1999., 334-342.

kve. U Jakovljevoj poslanici imamo jasno svjedočanstvo o tome kako su novozavjetne zajednice od samog početka usvojile Isusovu brigu za bolesne i kako su Isusovu dobrohotnu blizinu i njegov spasonosni dodir bolesnih i nemoćnih uobličile u konkretni liturgijski obred: »Boluje li tko među vama? Neka dozove starješine Crkve! Oni neka mole nad njim mažući ga uljem u ime Gospodnje pa će molitva vjere spasiti nemoćnika; Gospodin će ga pomoći, i ako je sagriješio, oprostit će mu se« (Jak 5,14-15). Predstavnici zajednice u sakramentu bolesničkog pomazanja djeluju dakle u ime Gospodnje. Gospodinovu blizinu koja spašava i podiže bolesnik doživljava u molitvi, odnosno u riječima i simboličkim gestama Crkve. Višeznačnost glagola »spasiti« i »podići« pokazuje kako Crkva, prema Isusovu uzoru, promatra čovjeka cjelovito; shvaća ga kao jedinstvo duše i tijela te vodi računa o njegovim tjelesnim i duhovnim željama i potrebama; njegov zemaljski život povezuje s nebeskim, privremeni i prolazni promatra u svjetlu neprolaznoga i vječnoga života.²²

Druga je važna poruka interaktivno djelovanje toga sakramenta, odnosno plodnost koja se odnosi kako na samog bolesnika tako i na Crkvu koja se sjedinjenjem bolesnika s Kristovim trpljenjem i smrću obogaćuje. Spas kao i nesreća pojedinog člana Crkve uključeni su, naime, u zajedništvo i jedinstvo tijela Kristova, upravo kako veli Apostol: »Nitko od nas sebi ne živi, nitko sebi ne umire. Živimo li dakle ili umiremo, Gospodinu umiremo« (Rim 14, 7-8). Crkva se u općinstvu svetih zauzima za svoje bolesne članove i moli Gospodina da ih on pridigne i spasi, te istodobno njihovo jedinstvo s trpećim i proslavljenim Kristom promatra kao aktivno, vrlo korisno i važno djelo za Crkvu, za njezino posvećenje i za dobro svih ljudi za koje Crkva trpi i za koje se, po Kristu, prinosi Bogu Ocu.²³ Bolesnik nije, dakle, tek osoba koja prima duhovna dobra Crkve nego je jednako tako i aktivan subjekt njezina posvećivanja, on doprinosi dobru Božjega naroda, spasenju svega svijeta. »Suobličenje trpećem Kristu u sakramentu bolesničkog pomazanja ne može biti doli bogoštovni čin Crkve.«²⁴

Ovu dimenziju duhovnog bogoštovlja koju na spasenje Crkve i svijeta izvršavaju bolesna braća i sestre posebno treba isticati u naše vrijeme kada se gotovo isključivo kao društvenu vrijednost priznaju tehnički i materijalni rezultati koje mogu ostvariti samo zdravi i jaki ljudi. I kada se u tzv. društvu moći i uspjeha bolesnim i slabim osobama beskrupulozno nameće osjećaj suvišnosti i beskorisnosti, kako njihov život zapravo više nema nikakva smisla,

²² O prednosti koja se krije u višeznačju glagola »spasiti« i »podići« usp. Franz-Josef NOCKE, *Sakramententheologie: ein Handbuch*, Düsseldorf, 1997., 232-233.

²³ Usp. KKC, br. 1522.

²⁴ Ante MATELJAN, *Otajstvo supatnje. Sakrament bolesničkog pomazanja*, Split, 2002., 101.

samo su teret za druge. U tom pogledu Ivan Pavao II. u apostolskom pismu *Spasonosno trpljenje* ističe otkriće spasonosnog značenja trpljenja u sjedinjenu s Kristom koje »preoblikuje taj tjeskobni osjećaj«. »Kad čovjek vjeruje da sudjeluje u Kristovim patnjama, to mu donosi unutarnju sigurnost da patnik 'dopunja ono što nedostaje patnjama Kristovim'; da u duhovnim razmjerima djela otkupljenja kao i Krist služi spasenju svoje braće i sestara. Nije dakle, samo koristan drugima, nego, štoviše vrši nezamjenjivu službu.«²⁵

Sakrament bolesničkog pomazanja nije sakrament umirućih, kako to jasno proizlazi iz novozavjetnih svjedočanstava, i kako to naglašava teologija Drugog vatikanskog koncila, ali nije ni sakrament koji tabuizira smrt i pošto-poto izbjegava misao o njoj. Teška bolest i visoka životna dob, stanja za koja je namijenjen sakrament bolesničkog pomazanja, predstavljaju okolnosti u kojima se snažnije i neposrednije suočavamo s vremenitošću i prolaznošću života, s egzistencijom pred kojom je tjelesna smrt neizbježan događaj. Bolesničko pomazanje nam u tom svjetlu pruža pomoć da u jedinstvu s trpećim i umirućim Kristom pobijedimo žalac smrti, za koji apostol Pavao kaže da se sastoji u grijehu (usp. 1Kor 15,56). U tom smislu Katekizam Katoličke Crkve, među ostalim, za sakrament bolesničkog pomazanja kaže kako ono dovršava naše suobličenje sa smrću i uskrснуćem Kristovim, što ga je sakrament krštenja započeo. »On nadopunjava sveta pomazanja koja obilježavaju sav život kršćana: krsno je pomazanje u nama zapečatilo novi život, a krizmeno nas ojačalo za životnu borbu; ovo posljednje pomazanje je poput čvrste utvrde koja brani svršetak našega zemaljskog života u vidu zadnjih borbi pred ulazak u Očinski dom.«²⁶ Ono u nama jača i učvršćuje pouzdanje i nadu: »Pa da mi je i dolinom smrti poći, zla se ne bojim, jer si ti sa mnom« (Ps 23,4).

4. Sveti red

Oni koji primaju sveti red u Kristovo se ime »postavljaju da Crkvu hrane riječju i milošću Božjom« (LG 11). Ministerijalno je svećeništvo, naime, u službi općeg, odnosno krsnog svećeništva i u vezi je s razvijanjem krsne milosti svih kršćana. Vjernici, naime, ostvaruju opće svećeništvo razvijanjem krsne milosti, »vrše ga u primanju sakramenata, u molitvi i zahvaljivanju, svjedočanstvom svetog života, samozatajnom i djelotvornom ljubavlju« (LG 10). Zadaća je zaređenih službenika okupljati »Božju obitelj kao bratsku zajednicu« (PO 6), biti

²⁵ IVAN PAVAO II., *Spasonosno trpljenje – Salvifici doloris. Apostolsko pismo* (11. II. 1984.), Zagreb, 1984., br. 27.

²⁶ KKC, br. 1523.

»odgajatelji u vjeri« (PO 6), brinuti se kako bi pojedini vjernici bili u Duhu Svetom »dovedeni do toga da razviju vlastiti poziv po Evanđelju« (PO 6), jednom riječju, svoje snage uložiti »u duhovni rast Kristova Tijela« (PO 6). Služenje prezbitera, kako veli Drugi vatikanski koncil, počinje naviještanjem evanđelja, crpi svoju snagu i moć iz Kristove žrtve i teži za tim da »se svi otkupljeni građani, to jest zbor i društvo svetih, prinese Bogu kao sveopća žrtva po Velikom svećeniku, koji je također samoga sebe u mucu prikazao za nas, da budemo Tijelom tako uzvišene Glave« (PO 2).²⁷

Koliko su međusobno povezani euharistija i ministerijalno, odnosno hijerarhijsko svećeništvo govori, između ostalog, i naziv *misnik* kojim se često zna osloviti i označiti prezbitera. Posebno se na samom početku njegove službe prezbitar naziva misnikom, odnosno mladomisnikom. Dakako da se služba prezbitera ne može svesti samo na slavlje svete mise, niti je ispravno prezbitera isključivo promatrati kao misnika, no sigurno se, s druge strane, ne vara vjernički osjećaj kada u prezbitarovu predsjedanju euharistijskim slavljem prepoznaje njegovu središnju djelatnost i kada kolokvijalno i spontano osobu prezbitera poistovjećuje s njegovim, bez sumnje najuzvišenijim dijelom službe. U prilog takvom neformalnom vjerničkom razmišljanju može se navesti već spomenuta misao Drugog vatikanskog koncila o središnjem značenju euharistije s kojom su svi ostali sakramenti, kao i sve crkvene službe i djela apostolata, čvrsto povezani, i prema njoj usmjereni (usp. PO 5), te drugu misao koja u sličnom duhu naglašava kako je euharistijski sastanak kojem je na čelu prezbitar »središte zajednice vjernika« (usp. PO 5). U dekretu o službi i životu prezbitera, *Presbyterorum ordinis*, kaže se također kako svećenička služba smjera euharistiji i kako se u njoj ispunjava (usp. PO 2). A u dogmatskoj konstituciji o Crkvi, *Lumen gentium*, doslovno piše kako prezbiteri svoju svetu službu »ponajviše vrše u euharistijskom bogoslužju, odnosno zborovanju u kojem, djelujući u Kristovoj osobi i razglašujući njegovo otajstvo, povezuju molitve vjernika sa žrtvom njihove Glave te u misnoj žrtvi prikazuju i namjenjuju sve do Gospodnjega dolaska (usp. 1 Kor 11,26) jedinu žrtvu Novoga zavjeta, to jest žrtvu Krista koji je jedanput samoga sebe prinio Ocu kao neokaljani prinos« (usp. Heb 9,11-28) (LG 28).

²⁷ Koncil prenosi misao sv. Augustina, *De civ. Dei*, 10, 6: PL 41, 284. Više o sakramentalnom značenju i sadržaju svetoga reda vidi u: Franz COURTH, *Sakramenti. Priručnik za telološki studij i praksu*, 464-469; Eva-Maria FABER, *Einführung in die katholische Sakramentenlehre*, Darmstadt, 2002., 166-175; Giacinto PADOIN, »*Molti altri segni fece Gesù*« (Gv 20,30). *Sintesi di teologia dei sacramenti*, Bologna, 2006., 149-162.

Već su, naime, samim povijesno-sakramentalnim izvorom euharistija i ministerijalno svećeništvo u jedinstvenoj i nerazdruživoj vezi.²⁸ Isus Krist je za vrijeme posljednje večere, s pogledom na svoju predstojeću smrt na križu ustanovio sakrament euharistije te ga u istom trenutku po sabranim apostolima predao i povjerio široj zajednici vjernika, čitavoj svojoj Crkvi kao spomen-čin spasenja. Naime, »dan prije nego će podnijeti muku« Isus je u simboličnim gestama lomljenja kruha i pružanja čaše s vinom koje je popratio objašnjavajućim riječima anticipirao svoju krvnu žrtvu na križu po kojoj je uspostavljen novi Savez. »One noći kad je bio predan« on je pohranio sama sebe u svom predanju na smrt za život svijeta u prilike kruha i vina, i ostavio na dar svojim učenicima kako bi, svaki put kada budu njemu na spomen, lomili jedan kruh i pili iz jedne čaše (usp. 1 Kor 10,16-21; 11,26), među njima i u njima na sakramentalan način posadašnjilo djelo njihova otkupljenja. Nalog s posljednje večere: »Ovo činite meni na spomen« (Lk 22,19; 1 Kor 11,24-25) odnosi se posebno na apostole i njihove nasljednike, biskupe i prezbitere; oni, naime, trebaju u Isusovo ime, i njemu na spomen, okupljati oko zajedničkog stola sve koji će snagom Duha na njihovu riječ u njega povjerovati. U Isusovo ime i prema njegovu uzoru apostoli i njihovi nasljednici također trebaju braći lomiti kruh života i pružati čašu spasenja. Može se stoga reći kako je Isus Krist ustanovio sakrament svetoga reda prvenstveno radi slavlja i opsluživanja euharistijskog dara i otajstva.²⁹

Svećeničko se ređenje odvija unutar euharistijskog slavlja i s njime se zapravo sjedinjuje. Može se stoga reći da je sveta misa u duhovnom i sakramentalnom smislu rodno mjesto svakog prezbitera, kao što je i prezbiterij jedne biskupije kojemu po ređenju svećenik pripada, na neki način njegov rodni zavičaj. Slaveći euharistiju prezbiter se uvijek iznova vraća svome izvoru, nanovo se iz nje rađa. Ministerijalno je svećeništvo s jedne strane u službi euharistijskog dara, u službi njegova uprisutnjenja i posluživanja, a s druge strane ono iz tog istog otajstva izvire i njime se neprestano hrani i napaja. U euharistiji ono nalazi svoju sintezu; u njoj, naime, sve sastavnice njegove svećeničke službe nalaze svoj konačni temelj i smisao.

²⁸ Usp. BENEDIKT XVI, *Sacramentum caritatis – Sakrament ljubavi*, br. 23.

²⁹ Tu nas netko može upozoriti na nauk Drugog vatikanskog koncila prema kojemu je glavna zadaća prezbitera (zajedno s biskupima) »da svima navješćuju Božje evanđelje« (PO 4). Na tu eventualnu primjedbu možemo odgovoriti kako se pod »navješćivanjem« ne smije misliti samo na propovijed; služba riječi tu je svakako u smislu cjelovitog spasenjskog služenja svećenika, uključivši dijeljenje sakramenata. Usp. Theodor SCHNEIDER, *Zeichen der Nähe Gottes. Grundriss der Sakramententheologie*, Mainz, 1979., 258; Franz COURTH, *Sakramenti. Priručnik za teološki sudij i praksu*, 466. Euharistijsko slavlje u svojoj cjelini nesumnjivo predstavlja prvorazredan oblik »naviještanja Božjeg evanđelja«.

Prezbiter u euharistijskom slavlju djeluje u ime Isusa Krista koji je glava Crkve; on, dakle, obavlja svoju službu u osobi Krista Glave (*in persona Christi capitis*) (PO 2). Može se reći kako se u sakramentalnim slavljinama Krist na sasvim poseban način *upriličuje* u osobi prezbitera, »pa kad tko krsti, sam Krist krsti«. ³⁰ Na istom se mjestu i doslovno kaže kako je Krist u misnoj žrtvi prisutan »i u osobi službenika«. Krist u osobi prezbitera djeluje kao glava svoga Tijela, Crkve, kao glavar svoje obitelji. Svojim Duhom okuplja različite udove i povezuje ih sa sobom, Glavom, u jedno Tijelo.

Svećenička služba predvoditelja u euharistijskom slavlju u službi je Kristove ljubavi i brige za Tijelo njegovo, za Crkvu koju on uvijek iznova svojim Duhom okuplja, vodi, poučava, čisti, »hrani i njeguje« (usp. Ef 5,29). Crkva okupljena na euharistijskom slavlju pozvana je, predvođena i organizirana zajednica. U osobi prezbitera Krist se predstavlja i stvarno jest vođa i domaćin, onaj koji u pravo vrijeme daje hranu svojim ukućanima (usp. Lk 12,42). Kao za vrijeme posljednje večere tako se i u svakom euharistijskom slavlju Krist u zajednici vjernika ponazočuje prvenstveno kao poslužitelj, kao onaj koji nije došao biti služen, nego služiti i život svoj dati kao otkupninu za mnoge (usp. Mk 10,45); »Ja sam posred vas kao onaj koji poslužuje« (Lk 22,27). On nam upravo svojim služenjem želi dati »dijela sa sobom«. Na to nas posebno podsjeća prizor posljednje večere, kada se apostol Petar opirao da mu Gospodin i Učitelj opere noge: »Ako te ne operem, nećeš imati dijela sa mnom« (Iv 13,8). Prezbiteri se u euharistiji ne prerusavaju u Isusa Krista, ne glume ga, nego ih on, zahvaljujući svetom redu koji su primili po Crkvi, u snazi Duha uzima u službu svoga posluživanja.

Euharistija je u prvorazrednom smislu riječi sakrament jedinstva Božjega naroda: ono se »ovim uzvišenim sakramentom prikladno označuje i čudesno ostvaruje« (LG 3,11). U tom je pogledu vrlo važno da prezbiter kao predsjedatelj euharistijskog slavlja svojim primjerom svjedoči za jedinstvo Kristove Crkve te, s druge strane, to jedinstvo »sakramentom euharistijskog kruha« neprestano hrani, njeguje i jača, kako bi doista mogao izvršiti svoje temeljno poslanje da – razmjerno prema dijelu vlasti – obavlja »službu Krista Glave i Pastira, okuplja u biskupovo ime Božju obitelj, kao bratsku zajednicu usmjerenu prema jedinstvu, i po Kristu u Duhu je dovede Bogu Ocu« (PO 6). Nijedna se, naime, kršćanska zajednica ne može izgrađivati ako nema svoj korijen i stožer u svetkovanju presvete euharistije. Od nje, kako ističe isti dekret Drugoga vatikanskog koncila o službi i životu prezbitera, »treba započeti svaki odgoj duha

³⁰ DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Sacrosanctum Concilium. Konstitucija o svetoj liturgiji* (22. XI. 1964.), br. 7, u: *Dokumenti*, Zagreb, 2008. (dalje: SC).

zajedništva« (PO 6). U uskoj svezi s time, na istom mjestu koncilski oci ističu kako je svetkovanje euharistijskog otajstva tek tada iskreno i potpuno »kad vodi kako do različitih djela ljubavi i uzajamnog pomaganja tako i do misijske djelatnosti i različitih oblika kršćanskog svjedočenja« (PO 6).

5. Ženidba

Po krštenju su muž i žena, kako to u apostolskoj pobudnici *Obiteljska zajednica (Familiaris consortio)* ističe Ivan Pavao II., jedanput i zauvijek ucijepljeni u novi i vječni Savez, u zaručnički savez Krista s Crkvom. »Upravo zbog toga nerazorivog ucijepljenja, prisna zajednica bračnoga života i ljubavi koju je Stvoritelj zasnovao, uzdignuta je i unesena u zaručničku ljubav Krista, podržavana i obogaćivana njegovom otkupiteljskom silom.«³¹ Kao što se kršćanska egzistencija utemeljuje u krštenju kao bitak u Kristu, tako je i ženidba uzeta u taj savez. Ništa u životu krštenika ne ostaje izuzeto iz tog novog određenja bitka i smisla (usp. 1 Kor 6,13).³² Muž i žena, naime, ne tvore jedinstvo zbog toga što potječu od iste kosti i istoga mesa, nego stoga jer su oboje udovi Kristova tijela.³³ Ženidba sklopljena »u Gospodinu« znači potvrdu, nastavak i zajedničko svjedočanstvo krsnog saveza.

Prema Katekizmu Katoličke crkve, sav je zapravo kršćanski život označen svadbenom ljubavlju Krista i Crkve. »Krštenje koje uvodi u Božji narod, već je svadbeno otajstvo. Može se reći da je to svadbeno kupelj koja prethodi svadbenoj gozbi, Euharistiji. Kršćanska ženidba postaje pak učinkoviti znak, sakrament saveza Krista i Crkve. Budući da označuje i podjeljuje milost tog saveza, brak među krštenicima pravi je sakrament Novog zavjeta.«³⁴ Mladenci, naime, u sakramentalnoj epiklezi primaju Duha Svetoga kao zajedništvo ljubavi Krista i Crkve. »On je pečat njihova saveza, uvijek nuđeno vrelo njihove ljubavi, snaga u kojoj će se njihova vjernost obnavljati.«³⁵ Milost vlastita sakramentu ženidbe namijenjena je, dakle, usavršavanju supružničke ljubavi i jačanju njihova nerazrješiva jedinstva.³⁶

³¹ IVAN PAVAO II., *Familiaris consortio – Obiteljska zajednica. Apostolska pobudnica o zadacima kršćanske obitelji u suvremenom svijetu* (22. XI. 1981.), Zagreb, 1981., br. 13; usp. *Red slavlja ženidbe. Prethodne napomene*, br. 7, Zagreb, 1997., 8.

³² Usp. Franz COURTH, *Sakramenti. Priručnik za teološki sudij i praksu*, 506s.

³³ Usp. Denis O'CALLAGHAN, Die Sakramentalität der Ehe, u: *Concilium*, 6 (1970.) 5, 350.

³⁴ KKC, br. 1617. Više o izvoru, naravi i sadržaju sakramentalnosti ženidbe vidi u: Maurizio ALIOTTA, *Il matrimonio*, Brescia, 2002., 127-136; Giacinto PADOIN, »Molti altri segni fece Gesù«, 176-182; Eva-Maria FABER, *Einführung in die katholische Sakramentenlehre*, 186-192.

³⁵ KKC, br. 1624.

³⁶ Usp. KKC, br. 1641.

Na temelju sakramenta ženidbe, kojim naznačuju i po kojem imaju udjela u otajstvu jedinstva i plodne ljubavi Krista i Crkve (usp. Ef 5,32), ženidbeni drugovi – naglašava Drugi vatikanski koncil – pomažu jedno drugome postići svetost u bračnom životu i u primanju i odgajanju djece te tako u svojem životnom staležu i redu imaju svoj poseban dar u Božjemu narodu « (usp. 1 Kor 7,7) (LG 11). Kao što je nekoć sam Bog savezom ljubavi i vjernosti prišao svome narodu, tako sada Spasitelj ljudi i Zaručnik Crkve po sakramentu ženidbe dolazi ususret kršćanskim supruzima. On ostaje s njima, daje im snage da ga slijede uzimajući na se svoj križ, da se nakon padova ponovno dižu, da si uzajamno opraštaju, da nose terete jedno drugoga, da budu 'podložni (...) jedni drugima u strahu Kristovu' (Ef 5,21) te se ljube ljubavlju nadnaravnom, nježnom i plodnom. U radostima njihove ljubavi i obiteljskog života on im već na ovome svijetu daje predokus svadbene gozbe Jaganjčeve.»³⁷

Sakrament ženidbe osposobljava ženidbene drugove da otajstvo jedinstva Krista i Crkve mogu plodno slaviti, »pravo ga živjeti i za nj pred svima javno svjedočiti.«³⁸ Ono što se u sakramentu potvrde odnosi na pojedinca, to se, mogli bismo reći, *mutatis mutandis*, odnosi u sakramentu ženidbe na bračne drugove, koji su postali jedno tijelo. Oni, naime, imaju poslanje svojim bračnim zajedništvom, međusobnom ljubavlju i vjernošću svjedočiti Kristovu zaručničku ljubav i vjernost prema Crkvi. Duh Sveti, »pečat njihova ženidbenog Saveza« potiče ih o ljubavi i vjernosti Gospodnjoj pjevati dovijeka (usp. Ps 89, 2). Bračni su drugovi za Crkvu trajan podsjećaj onoga što se zbilo na križu. »Jedan za drugog i za svoju djecu svjedoci su spasenja kojega ih sakrament čini dionicima.«³⁹

Uzajamna privola koju muž i žena razmjenjuju u Kristu, i koja ih spaja u zajednicu života i ljubavi, ima također snažnu euharistijsku dimenziju. Naime, bračna ljubav koja je sakramentalni znak ljubavi Krista za svoju Crkvu, ljubavi čiji je vrhunac na križu, koji je izričaj njegova 'braka' s čovječanstvom, istodobno je izvor i središte euharistije. Euharistija trajno krijepi jedinstvo i ljubav, koji su nerazdvojivi od svakog kršćanskog braka. »U njemu je supružnički vez snagom sakramenta na unutarjni način povezan s euharistijskim jedinstvom Krista Zaručnika i Crkve Zaručnice (usp. Ef 5,31-32).«⁴⁰ U euharistiji, sakramentu Kristove žrtve, njegova životnog predanja, bračni drugovi nalaze uvijek novu snagu i hrabrost za uzajamno prihvaćanje i potpuno predanje. Tu,

³⁷ KKC, br. 1642.

³⁸ *Red slavlja ženidbe. Prethodne napomene*, br. 11.

³⁹ IVAN PAVAO II., *Familiaris consortio*, br. 13.

⁴⁰ BENEDIKT XVI., *Sacramentum caritatis – Sakrament ljubavi*, br. 27.

naime, Krist njihovo uzajamno predanje povezuje i ujedinjava sa svojim predanjem, njihovu bračnu ljubav hrani i napaja svojom zaručničkom ljubavlju. Tu se, dakle, njihov ženidbeni savez čisti, obnavlja i produbljuje. U tom smislu možemo reći: *Matrimonium de Eucharistia*, ženidba živi od euharistije.⁴¹ Ona je trajni sakrament, sakrament svakodnevice, dnevni životni prostor duhovnog bogoslužja, u kojemu se na posve osobit način uprizoruje i ostvaruje otajstvo i veličina Isusove žrtve: »Veće ljubavi nitko nema od ove: da tko život svoj položi za svoje prijatelje« (Iv 15,13).

Zaključak

Na kraju još jednom podsjetimo na nauk Drugog vatikanskog koncila, prema kojemu su ostali sakramenti, kao i sve crkvene službe i djela apostolata, čvrsto povezani sa svetom euharistijom i prema njoj su usmjereni. Ona je, naime, »izvor i vrhunac svega kršćanskog života« (LG 11). Kršteni smo i potvrđeni kako bismo mogli sudjelovati u euharistiji u kojoj je sadržano »svekoliko duhovno dobro Crkve, to jest sam Krist, naš Vazam i živi kruh« (PO 5). U tom su svjetlu, kako sakramenti ozdravljenja, pokora i bolesničko pomazanje, tako isto i sakramenti u službi zajednice, sveti red i ženidba, usmjereni na čuvanje i njegovanje zajedništva tijela Kristova, tj. Crkve koje se ovim »najuzvišenijim sakramentom prikladno označuje i čudesno ostvaruje« (LG 11, 3). Ono se u njima aktualizira i ostvaruje kao prigodna i konkretna pomoć i obrana, odnosno kao stalan i vjeran odnos služenja i međusobne ljubavi, kao služba jedinstva i zajedništva. Tako se sakramentom pokore ponovno uspostavlja puno crkveno zajedništvo koje se izražava u ponovnom pristupanju euharistiji. Bolesničkim se pomazanjem ostvaruje intimna združenost s trpećim i proslavljenim Kristom koji se kao »čovjek boli« u euharistijskoj žrtvi prikazuje Ocu za spasenje svijeta i daje vjernicima kao lijek besmrtnosti, kao kruh za život vječni. Prezbiteri pak svoju svetu službu, kako veli Drugi vatikanski koncil, »ponajviše vrše u euharistijskom bogoslužju, odnosno zborovanju u kojem, djelujući u Kristovoj osobi i razglašujući njegovo otajstvo, povezuju molitve vjernika sa

⁴¹ Ako cijela Crkva živi od euharistije (usp. s tim u svezi encikliku Ivana Pavla II. o odnosu euharistije i Crkve, koja upravo nosi naslov *Ecclesia de Eucharistia*), onda se to logički i posve opravdano smije tvrditi također za »domaću Crkvu« (*Ecclesia domestica*), kako obitelj zasnovanu na sakramentu ženidbe, naziva Drugi vatikanski koncil (usp. LG 11), oslanjajući se na drevnu tradiciju. »Crkva postaje prisutnom u braku: ona je zbilja najmanja zajednica otkupljenih i spašenih, čije se jedinstvo još uvijek može graditi na onom istom temelju na kojemu je izgrađeno jedinstvo Crkve, dakle ona je najmanja istinska pojedinačna Crkva (Karl RAHNER, *Temelji kršćanske vjere: uvod u pojam kršćanstva*, 510).

žrtvom njihove Glave te u misnoj žrtvi prikazuju i namjenjuju sve do Gospodnjega dolaska (usp. 1 Kor 11,26) jedinu žrtvu Novoga zavjeta, to jest žrtvu Krista koji je jedanput samoga sebe prinio Ocu kao neokaljani prinos« (usp. Heb 9,11-28) (LG 28). Ministerijalno je svećeništvo u službi općeg ili krsnog svećeništva, i u vezi je s razvijanjem krsne milosti svih kršćana. I konačno, u kršćanskom je braku supružnički vez snagom sakramenta na unutarnji način povezan s euharistijskim jedinstvom Krista Zaručnika i Crkve Zaručnice (usp. Ef 5,31-32). Ženidba, naime, osposobljava bračne drugove da otajstvo jedinstva Krista i Crkve, koje se sakramentom euharistije »prikladno označuje i čudesno ostvaruje«, mogu plodno slaviti, »pravo ga živjeti i za nj pred svima javno svjedočiti«.

Kako sakramenti ozdravljenja, pokora i bolesničko pomazanje, tako i sakramenti u službi zajednice, sveti red i ženidba, ne samo što u sakramentima inicijacije imaju svoje polazište i temelj nego ostaju i njihovim stalnim središtem i težištem. Posebno to vrijedi za euharistiju u kojoj cijelo Vazmeno trodnevlje (*Triduum paschale*) »kao da je sadržano, anticipirano i zauvijek 'zgnusnuto' «⁴².

Summary

CONNECTIONS BETWEEN THE SACRAMENTS OF HEALING AND SERVICE WITH THE SACRAMENTS OF CHRISTIAN INITIATION

Anton TAMARUT

Catholic Faculty of Theology, University of Zagreb
Vlaška 38, p.p. 432, HR – 10 001 Zagreb
tamaruta@theo.kbf.hr

When we first observe the sacraments of Christian initiation from an existential, communicative and communitarian perspective highlighting Christ's closeness and friendly connections to man, which results in man's likeness to Christ, then we can better understand the meaning and value of the sacraments of healing, repentance and anointment of the ill as well as the sacraments of service, the holy order and marriage. They are directed to preservation and cleansing, continual renewal, nurturing and deepening the union which the Father built through Jesus Christ with man in the Holy Spirit in the sacraments of initiation and especially in the Eucharist. Togetherness in Christ's Body – the Church – in which the Eucharist achieves its full sacramental

⁴² IVAN PAVAO II., *Ecclesia de Eucharistia*, br. 5.

fullness is realised in them as an appropriate and concrete aid and defence – as a permanent and loyal relation to serving and mutual love as well as the service of unity and togetherness.

Life unity with Christ which always means togetherness with the Church (totus Christus) may be weakened and lost. It can be regained through repentance which the Church Fathers identified as laboriosus quidam baptismus, pointing out that the result of conversion can also re-establish full Church unity and is expressed in re-approaching the Eucharist.

Anointment of the ill primarily supports and strengthens baptismal grace, an intimate and salvational connection with the suffering and celebrated Christ which occurs in the baptismal water and achieves its full sacramental fullness in the sacrament of the Eucharist. In cases of serious illness and disability, difficult temptation may occur.

Ministerial priesthood which is in the service of general or baptismal priesthood – particularly in the celebration of the Eucharist where it achieves its fullness – is in the service of Christ's love and his Body which always redeems the Church through the Spirit, leads it, teaches, cleanses, »feeds and nurtures« it.

Matrimonial love is a sacramental sign of Christ's love for his Church, a love which reaches its climax on the Cross and is an expression of his »marriage« with mankind and at the same time the sources and focus of the Eucharist. In the sacrament of marriage, couples accept that they will witness and present the grace of Christ's loyalty and unity with the Church.

The sacraments of healing, reconciliation and anointment of the ill as well as the sacraments of the service to the community, the holy order and marriage have their starting points and foundation in the sacraments of initiation and remain its permanent focus and yearning. This is particularly true for the Eucharist as the »source and climax of all Christian life«.

Key word: *sacraments of initiation, life unity, likeness to Christ, repentance/reconciliation, anointment of the ill, Holy order, marriage.*